

PRZEGLĄD PIŚMIENICTWA KRAJOWEGO

Publikacja *Książka. Stan umysłu* (Ślusarek, Bukowczan, red., 2023) stanowi pokłosie szóstej edycji Nowego Ogólnopolskiego Forum Bibliotek Pedagogicznych, które odbyło się w dniach 9-10 czerwca 2022 r. w Krakowie. Tom rozpoczyna artykuł Anny Piotrowskiej *Krótką historią stuletniej biblioteki* poświęcony obchodzonemu w 2022 r. jubileuszowi stulecia Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej im. Hugona Kołłątaja w Krakowie, twórcy i organizatora Forum. W szkicu eseistycznym *Książka. Stan umysłu bibliotekarza* Jolanta Betkowska, przywołując przykłady z bibliotekarskich biografii, a także literatury pięknej, pokazuje znaczenie książki w życiu prywatnym bibliotekarzy. W pozostałych tekstach autorzy ukazują m.in. rolę nowych form książki – takich jak np. książka konwergencyjna, książ-

ka haptyczna, step-in-book i lapbook – w procesach edukacyjnych (Magdalena Wójcik), opisują projekt *Najmłodszy Małopolanie lubią czytanie* (Beata Kania, Lidia Marzec), prezentują formy pracy Warmińsko-Mazurskiej Biblioteki Pedagogicznej ze studentami (Klaudyna Bociiek), charakteryzują działalność wydawniczą bibliotek pedagogicznych (Agnieszka Fluda-Krokos).

Pokłosiem kolejnej, siódmej edycji Nowego Ogólnopolskiego Forum Bibliotek Pedagogicznych (Kraków 15-16 czerwca 2023 r.) jest książka *Biblioteka pedagogiczna przyszłości. Niekonwencjonalne zasady i użytkownicy jutra* (Ślusarek; Bukowczan, red., 2024). Tom otwiera artykuł Doroty Kamińskiej *Wizje i zadania biblioteki przyszłości w opracowaniach z francuskiego obszaru językowego*. Procesy kształtowania się nowych specjalizacji i nowatorskich profili kompetencyjnych w zawodzie bibliotekarskim przedstawiła M. Wójcik, natomiast Karol Baranowski podjął temat sztucznej inteligencji w pracy bibliotekarza. W pozostałych artykułach zajmowano się m.in. zagadnieniami tworzenia marki osobistej bibliotekarza (Paweł Marchel) czy też oceną kompetencji cyfrowych i potrzeb edukacyjnych generacji Alpha w kontekście korzystania z bibliotek (Katarzyna Sanak-Kosmowska). Swoimi doświadczeniami w zakresie budowania nowoczesnego bibliotekarstwa podzieliły się niektóre biblioteki pedagogiczne, np. artykuł Magdy Płatonow o wybranych działaniach Biblioteki Pedagogicznej Wojewódzkiego Ośrodka Metodycznego w Gorzowie Wielkopolskim.

Interesująca praca *Nieuznana rewolucja? Polskie książki i fotografia (1856-1883)* (Fedorowicz-Jackowska, 2023), z pogranicza historii książki i historii fotografii, to rezultat badań zakończonych dysertacją doktorską. „W niniejszym opracowaniu nie staram się dowieść, że wprowadzenie fotografii do kultury druku było wydarzeniem rewolucyjnym. Takie założenie przyjąłem jako punkt wyjścia. Interesuje mnie natomiast to, jak wyglądały pierwsze dekady mariażu książki z fotografią na ziemiach polskich. Czy w drugiej połowie XIX w. widać tu tę zmianę w kulturze (przejawiającą się np. w liczbie wydawanych książek ilustrowanych), czy została ona dostrzeżona przez odbiorców i była dla nich istotna?” (s. 13-14). Książka składa się z dwóch części. W pierwszej części autorka w kilku rozdziałach omówiła zagadnienia terminologiczne, przedstawiła technologiczne i praktyczne aspekty obecności ilustracji fotograficznej w książce, a także zaprezentowała trzy studia przypadków. Tę część publikacji kończy rozdział *Recepcja publikacji ilustrowanych fotograficznie w Polsce*. Część druga zawiera adnotowaną bibliografię zatytułowaną *Bibliografia polskich publikacji ilustrowanych fotograficznie (1856-1883)*, opatrzoną autorskimi komentarzami oraz cytatami z prasy, korespondencji prywatnej, dokumentów archiwalnych.

Publikacja *Badania w sektorze kultury. Dostępność* (Pluszyńska et al., red., 2022) stanowi efekt trzeciej edycji konferencji *Badania w sektorze kultury*

organizowanej przez Zakład Zarządzania Kulturą Instytutu Kultury Uniwersytetu Jagiellońskiego we współpracy z Instytutem Badań Organizacji Kultury (Kraków, 17-18 listopada 2022 r.). Autorzy artykułów zajmowali się stanem implementacji zapisów ustawy o dostępności w polskich muzeach (Łukasz Gawęł), przedstawiali wskazówki, jak prowadzić badania odbiorców instytucji kultury ze szczególnymi potrzebami (Agnieszka Konior, Anna Pluszyńska), prezentowali studium przypadku, opisując kierunek przejścia od budowania dostępnej oferty edukacyjnej do opracowania inkluzyjnego programu performatywnego, współtworzonego przez osoby z niepełnosprawnościami w Ośrodku Dokumentacji Sztuki Tadeusza Kantora Cricoteka (Barbara Pasterak, Izabela Zawadzka). W końcowym artykule autorstwa Magdaleny Ochał i Anny Woźniak zaprezentowano wnioski z badań świadomości zagadnień związanych z dostępnością w instytucjach kultury z województwa mazowieckiego, przeprowadzonych w 2021 r. Badaniami objęto kilkanaście wybranych niewielkich instytucji kultury, w tym osiem bibliotek. Jedną z uwag podsumowujących brzmi: „Wyniki naszego badania wskazały przede wszystkim, że pracownikom instytucji kultury nie brakuje dobrej woli ani empatii, lecz konkretnej wiedzy, a w niektórych przypadkach także umiejętności tworzenia miejsca dostępnego. Ustawy o dostępności niewątpliwie zwróciły uwagę na kwestie dostępności, ale kładąc nacisk na powinności, nie umożliwiły zrozumienia sensu tych działań” (s. 207).

Kolejna bestsellerowa publikacja, reprezentująca nurt książek o książkach, została przyswojona polskiemu czytelnikowi. W książce *Przenośna magia. Historia książek i ich czytelników* (Smith, 2024), w tłumaczeniu Aleksandra Gomoli, Emma Smith w erudycyjnej, eseistycznej, dygresyjnej formie ukazuje, że fizyczność książek jest równie ważna, jak zapisane w nich słowa. W kolejnych rozdziałach autorka snuje refleksje nad początkami druku, przemianami formy książki, jej egalitarnością i elitarnością, utrwalonymi w sztuce aktami lektury. Opisuje przykłady cenzury i niszczenia książek. Podejmując w ostatnim rozdziale próbę definicji książki, autorka odnosi się do tekstów w formie cyfrowej: *Przenośna magia* traktuje o książkach jako przedmiotach, nie utworach i dlatego nie uwzględniłam w niej niematerialnych, zeteryzowanych tekstów dostępnych za pomocą czytników e-booków ani audiobooków. Nie był to osąd moralny, lecz po prostu decyzja wynikająca z tego, że trzeba było wprowadzić jakąś granicę (s. 254).

Publikacja *Drukarnia akademicka we Wrocławiu 1726-1804* (Bończuk-Dawidziuk, Suleja, red., 2022) to pierwsze opracowanie poświęcone w całości drukarni przy uniwersytecie we Wrocławiu (wówczas Akademii Leopoldyńskiej) założonej w 1726 r. i prowadzonej przez jezuitów, a od 1776 do 1804 r. przez eksjezuitów. Główną część publikacji stanowi katalog druków, które ukazały się w drukarni akademickiej w latach 1726-1804

opracowany przez Urszulę Bończuk-Dawidziuk i Jarosława Suleję. Katalog poprzedzają teksty przedstawiające materialne i niematerialne dziedzictwo Akademii Leopoldyńskiej, założonej przez Leopolda I Habsburga i prowadzonej przez jezuitów (Jan Harasimowicz), działalność i kulturę artystyczną Towarzystwa Jezusowego na Śląsku i w hrabstwie kłodzkim w latach 1581-1776 (Dariusz Galewski) oraz charakterystykę akademickiej drukarni w świetle zachowanych druków (U. Bończuk-Dawidziuk).

Katalog inkunabułów z Biblioteki Ojców Paulinów na Jasnej Górze w Częstochowie i Biblioteki Paulinów w Krakowie na Skałce poprzedzony zarysem historycznym bibliotek i analizą zgromadzonych przez nie inkunabułów zaprezentował Jarosław Łuniewski w publikacji *Inkunabuły w zbiorach paulinów polskich. Katalog i opracowanie* (Łuniewski, 2023). W zbiorach biblioteki jasnogórskiej zgromadzono 261 inkunabułów, a w bibliotece krakowskiej – 22. „Za wyborem biblioteki jasnogórskiej jako przedmiotu zainteresowania naukowego przemawia fakt, że jej księgozbiór zachował się w miejscu, w którym był przez wieki tworzony. Jako jedyna biblioteka klasztorna w Polsce doświadczyła w sposób całkowity estetycznych i funkcjonalnych zmian charakteryzujących sztukę baroku (...). Wspólnie z biblioteką na Skałce w Krakowie jest obrazem formacji intelektualnej i kulturalnej polskich paulinów” (s. 73). Autor przedstawił problematykę kultury książki w życiu duchowym i intelektualnym polskich paulinów, nakreślił historię obu bibliotek, scharakteryzował sylwetki europejskich prekursorów drukarstwa reprezentowane przez opisane w katalogu druki.

Zbiór dwunastu artykułów *Synergia słowa i działania. Współczesne praktyki czytania, animacji i współtworzenia kultury czytelniczej* (Stoch, red., 2023), będący pokłosiem konferencji pod tym samym tytułem, rozpoczyna tekst autorstwa Zofii Zasackiej, przedstawiający trendy w aktywności czytelniczej zdiagnozowane na podstawie wyników corocznego ogólnopolskiego badania czytelnictwa, przeprowadzanego przez Bibliotekę Narodową. Wśród pozostałych artykułów znalazła się prezentacja badania zrealizowanego wśród młodzieży w wieku 13-14 lat podczas realizacji warsztatów czytelniczych w Małopolskim Ogrodzie Sztuk w Krakowie, których celem było budowanie rezyliencji nastolatków (Wanda Matras-Mastalerz), analiza mechanizmów odpowiedzialnych za kształtowanie się bestsellera, ze szczególnym uwzględnieniem platformy TikTok (Daria Banasiewicz), czy też zastosowania narzędzi marketingowych w budowaniu motywacji czytelniczych uczniów (Milena Dudzik).

W wydawnictwie *Bibliografia piśmiennictwa dla dzieci i młodzieży. 1940-1944* (Babula, 2022) autorstwa Anny Babuli spis publikacji został poprzedzony obszernym wstępem przedstawiającym ośrodki wydawnicze i ich publikacje przeznaczone dla dzieci i młodzieży w latach 1940-1944. „W Generalnym Gubernatorstwie twórczość dla dzieci i mło-

dzieży rozwijała się dwutorowo: dzięki jawnej działalności polskich i niemieckich oficyn wydawniczych oraz w konspiracji. Poza granicami przedwojennej Drugiej Rzeczypospolitej książki dla młodego pokolenia wydawano wszędzie tam, gdzie tworzyły się skupiska polskich uchodźców” (s. 11). Bibliografia obejmuje piśmiennictwo w języku polskim (z wyjątkiem podręczników do nauki języków obcych), rejestruje beletrystykę, książki popularno-naukowe, adaptacje, podręczniki, poradniki, sztuki teatralne, katechizmy, śpiewniki, czasopisma i druki ulotne, a także zawartość zbiorów wierszy, baśni, czytanek i wypisów szkolnych.

KSIĄŻKI OMÓWIONE

- Babula, Anna (2022). *Bibliografia piśmiennictwa dla dzieci i młodzieży. 1940-1944*. Warszawa: Wydaw. Naukowe i Edukacyjne SBP, 450 s., il. Biblioteki – Dzieci – Młodzież; 13. ISBN 978-83-65741-85-1.
- Bończuk-Dawidziuk, Urszula, Suleja, Jarosław, red. (2022). *Drukarnia akademicka we Wrocławiu 1726-1804*. Wrocław: Oficyna Wydawnicza Atut – Wrocławskie Wydaw. Oświatowe, 265 s., il. ISBN 978-83-7977-750-1.
- Fedorowicz-Jackowska, Aleksandra (2023). *Nieuznana rewolucja? Polskie książki i fotografia (1856-1883)*. Warszawa: Instytut Sztuki Polskiej Akademii Nauk, 472 s., il. ISBN 978-83-66519-69-5.
- Łuniewski, Jarosław (2023). *Inkunabuty w zbiorach paulinów polskich. Katalog i opracowanie*. Katowice: Wydaw. Uniwersytetu Śląskiego, 293 s., il. ISBN 978-83-226-4358-7.
- Pluszyńska, Anna, Kopeć, Katarzyna; Laberschek, Marcin, red. (2022). *Badania w sektorze kultury. Dostępność*. Kraków: Wydaw. Attyka, 174 s., il. Biblioteka Zarządzania Kulturą. ISBN 978-83-65644-98-5.
- Smith, Emma (2024). *Przenośna magia. Historia książek i ich czytelników*. Przeł. Aleksander Gomola. Kraków: Wydaw. Uniwersytet Jagiellońskiego, 304 s. Historia. ISBN 978-83-233-5336-2.
- Stoch, Magdalena, red. (2023). *Synergia słowa i działania. Współczesne praktyki czytania, animacji i współtworzenia kultury czytelniczej*. Kraków: Wydaw. Uniwersytetu Pedagogicznego, 163 s., il. Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis; 379.
- Ślusarek, Marta, Bukowczan, Wanda, red. (2023). *Książka. Stan umysłu*. Kraków: Wydaw. Księgarnia Akademicka, 156 s., il. Nowe Ogólnopolskie Forum Bibliotek Pedagogicznych; nr 6. ISBN 978-83-8138-910-5.
- Ślusarek, Marta, Bukowczan, Wanda, red. (2024). *Biblioteka pedagogiczna przyszłości. Niekonwencjonalne zasoby i użytkownicy jutra*. Kraków: Wydaw. Księgarnia Akademicka, 144 s., il. Nowe Ogólnopolskie Forum Bibliotek Akademickich; nr 7. ISBN 978-83-8368-112-2.

Barbara Koryś

Tekst wpłynął do Redakcji 19 sierpnia 2024 r.